

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุกับอาชีพที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยและทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย และประเด็นต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดของการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. บริบททั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ โอคเลย์ (Oakley, 1984 : 17) ได้กล่าวว่า แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้ เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing Ingredient) ในกระบวนการพัฒนา และเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบท หลักการสำคัญหรือหัวใจ ของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น

ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชน ถูกกระทบจากสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงทำให้เกิดสภาพการณ์ต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาของตนให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้มีปัญหาตามมาหลายด้าน ที่นับว่าจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างตรงกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพื่อที่จะได้ให้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ทำการวิจัยจึงขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการ

หลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น และให้ความหมายปัจจัย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางการศึกษา ดังนี้

จำนง อภิวัตนสิทธิ (2540 : 18) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้น ไม่ว่าในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มเราจะเห็นว่ามีอยู่ 5 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และกลืนกลาย ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อม

ชชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 20) ได้กล่าวว่าแนวความคิดของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับระดับความสมัครใจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มของประชาชนเอง ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยการชักนำ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการชักนำจากภายนอกหรือจากชนชั้นนำ โดยอาศัยความแรงใจที่ประชาชนอาจจะมีผลต่อบุคคลที่นับถือ หรือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรืออาจจะใช้สิ่งล่อใจที่เป็นผลตอบแทนทางวัตถุ หรือจิตใจกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดการใช้อำนาจที่เหนือกว่าไปใช้บังคับหรือระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

โกวิท พวงงาม (2542 : 179) กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังนี้

1. โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้กลุ่มเป้าหมายสนใจว่า จะสนองความต้องการของบุคคลอย่างแท้จริง

2. กลุ่มเป้าหมายนั้นต้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มากที่สุด

3. การตัดสินใจต้องมาจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้งต่อความเชื่อต่างๆ ในชุมชน

อดิพันธ์ บัวภักดิ์ อ้างถึงใน รัชฎนภัต มณีศรี (2555 : 2) ได้กล่าวว่าแนวความคิดของการมีส่วนร่วมในทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ตเบิร์ก (Herzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้อง และสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผูปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผูปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผูปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้ามหาผูปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงานก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือถ้าบุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977) กล่าวถึงการมีส่วนร่วม โดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล ใน กิจกรรมพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการวางแผนและตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องกับเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติ และก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผลด้วยนอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการตรวจสอบและประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่างๆ และจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความ โปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐ ให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือแสดงความคิดเห็น มีบทบาทในการสนับสนุนการบริหารงานและดำเนินกิจกรรม โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมกำกับติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์หรือผลกระทบ

สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534 : 92) กล่าวว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนาจากการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึงการคืนอำนาจในการกำหนด การพัฒนาให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่ม และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่การพัฒนา การแก้ไขปัญหาการกำหนดอนาคตของประชาชนเอง

สุนทร ทราญแก้ว (2536 : 15-16) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมว่าการมี ส่วนร่วม โดยทั่วไป หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไป กับการปฏิบัติการด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ และการประเมินผล ในกิจกรรมพัฒนาด้วยซึ่งจะเห็นว่า การตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่

ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนอกจากนี้ยังมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ดังนั้น ตามแนวคิดนี้สามารถแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ 4 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อัจฉรา โปธิยานนท์ (2539 : 22) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และ ดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาหรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการ ควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงตลอดถึงการ ใช้การจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

ทงศักดิ์ คุ้มไฉ่น้ำ (2540 : 93) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและ ได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออก ซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปของบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ

ปาริชาติ วัลย์เสถียรและคณะ (2543 : 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่ เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและ เทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึง การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก โครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543 : 19) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านตามที่หน่วยงาน ของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้นและชาวบ้านเป็นผู้เสนอ โดยมีการเข้าไปมีส่วนร่วมในหลายระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟังเลข ๆ ร่วมฟังและออกความคิดเห็นตลอดจนร่วมในการวางแผน และผู้เข้าร่วม มีตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านทั่วไป

सानิกย์ บุญชู, (อ้างถึงใน สุริยา ธิตาเวช (2544 : 19) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนสามารถจะรวมตัวของเขาเองในการแสวงหาแนวทางในการตอบสนองด้วยการวางแผน การบริหารการ จัดการในการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนและท้องถิ่นให้ดีขึ้น

อุทัย ดุลยเกษม (2544 : ออนไลน์) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการพัฒนาชนบทโดยชาวชนบท ก็คือ กระบวนการ พัฒนาชนบทที่ประชาชนชาวชนบท สามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรของตนเอง มีจุดประสงค์ที่จะแก้ปัญหาของชนบท ตั้งแต่ขั้นการศึกษาปัญหา การกำหนด โครงการ การลงมือปฏิบัติ การประเมินผลและการสรุปบทเรียนด้วยตนเอง

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2545 : 21) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิด โอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ ในการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบ การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ระบุ ต้องยอมรับปรัชญาของประชาชนที่ว่า มนุษย์ ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง เป็นสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและ เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้องจากขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นบนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วม

ยุทธพร รูปงาม (2545 : 5) การมีส่วนร่วม คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมิมากจนเกิด ความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นแรก ของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กร ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

ภัทรภรณ์ นันทวงศ์ (2545 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ได้เสียสละทรัพยากรส่วนบุคคล เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ เข้ามามีบทบาทในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมด้านการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจาย ทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ผดุงพร ธรรมดา (2545 : 12) ได้ให้ความหมาย ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูป ส่วนบุคคล กลุ่มคน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นแนวเดียวกัน

สุวิมล เปลื้องกระโทก (2546 : 44) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กร สมาชิกจะรู้สึกว่ามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่มีส่วนร่วมปรึกษาหารือ และช่วยกันแก้ไขปัญหาข้อขัดข้อง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงาน ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ผู้บริหารจะต้องทำงานกับกลุ่มคนมากกว่าการทำงานกับบุคคลคนเดียว

พิสุทธิ วรรณฉัตรสิริ (2546 : 38) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ๆ ในชุมชนที่อาศัยอยู่

ศิริกุล กลวิวัฒน์ (2546 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่แสดงความสำคัญ และวิธีการบริหารจัดการสังคมและชุมชนร่วมกัน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (<http://www.thailabour.org/thai/news/47120601.html>, 2547) ได้นำเสนอความคิดเห็นผ่านบทความ “แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย” สรุปการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม
2. การมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 50-57) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ บุคคล

ที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

1. **พีรพล อ่วมเปี่ยม** (www.gotoknow.org/posts/500937 : 2550) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีความรู้สึกไวต่อสิ่งต่างๆ ที่ตนได้รับและสามารถที่จะตอบสนองต่อโครงการพัฒนาต่างๆ และสนับสนุนการริเริ่มโครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ (2551 : 61) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากรว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรให้ดีขึ้นนั้นผู้นำจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กร

ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์ (2551 : 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

องค์การสหประชาชาติ United Nations (1983) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงว่า คือ กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นวางแผนซึ่งประชาชนจะต้องระบุปัญหาและความต้องการ ขั้นปฏิบัติการ ขั้นประเมินผล ตลอดจนขั้นบำรุงรักษา

ซีเมอร์ (Cemer, 1999: 125) กล่าวว่า "การให้โอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเองเป็นการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชนระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียว"

โคเฮน (อ้างถึงใน พัทรี พงษ์ศิริ, 2541) ได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

เออร์วิน (Erwin, อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของ บุคคล แก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมของภาครัฐ มีบทบาทในการสนับสนุนการบริหารงาน เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นวางแผนซึ่งประชาชนจะต้องระบุปัญหาและความต้องการ ขั้นปฏิบัติการขั้นประเมินผล ตลอดจนขั้นบำรุงรักษา

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือหลายขั้นตอนหรือทุกขั้นตอนก็ได้ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเภท ของกิจกรรมไว้แตกต่างกันตามความคิดเห็นของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

ธนาภรณ์ เมทนีสุดดี (2543:41) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวาง โครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรม โครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์
2. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด
3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น
4. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

พิภพ ชงไชย (2544 : 29) ได้ให้ความหมายของมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง โดยประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

อุทัย บุญประเสริฐ (2545 : 113-114) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของกรมศึกษา ชุมติ ซึ่ง ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 10 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ร่วมงาน
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

สุชาติ จักรพิสูทธิ์ (2548 : ออนไลน์) กล่าวว่าหลักการและกระบวนการของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การระดมความคิด คือการคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิด มิใช่จากฝ่ายเดียว บนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ
2. การวางแผน คือนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย(คน สิ่งของ งบประมาณ ฯลฯ)
3. การลงมือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้
4. การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น
5. การรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้น และผลประโยชน์โดยอ้อม แต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำ และความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์ เสมอภาค และเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ

วรรณ วลัยวานิช (2549 : 17) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น

2 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เท่านั้น โดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจกระทำได้ในทุกประเด็นแต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่า จะต้องมีความสนใจ มีความสามารถ และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประชุม สุวดี (2551 : 10-11) ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคล เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีคุณสมบัติที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์การตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเองสำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคล โดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษาสถานภาพทางสังคม อาชีพและรายได้ เป็นต้น

มณฑล จันทร์แจ่มใส (2551 : 10) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่

องค์การสหประชาชาติ (United Nations , 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเอง เพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มีได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วม โดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุน โดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับ ผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

ไวท์ (White,1982) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบไปด้วย 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และควรทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เช่น การดำเนินงานตามที่ได้อ้างไว้
3. การแบ่งสรรประโยชน์จากโครงการที่สร้างขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้ ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม ว่าการมีส่วนร่วม โดยทั่วไป หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วยซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจาก ขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเองนอกจากนี้ยังมีผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริม/สนับสนุนทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

มงคล จันทร์ส่อง (2544 : 11) ได้กำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล ไว้ว่าองค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไป เพื่ออะไรผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่า จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

3. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

อकिन รพีพัทธ์ (2547 : 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5.2547) ได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การคิด
2. การตัดสินใจ
3. การวางแผน
4. การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ 2 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา
2. การวางแผน
3. การดำเนินงาน
4. การประเมินผล
5. รักษาและพัฒนาให้คงไว้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977 : 7-9) ผู้ริเริ่มทฤษฎีการมีส่วนร่วมเคยให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ

4 กระบวนการคือ

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
2. มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน
3. มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์
4. มีส่วนร่วมในการประเมินผล

โดยมีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมคือ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก

จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข
2. ตัดสินใจกำหนดความต้องการ
3. ลำดับความสำคัญ
4. วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร
5. ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน
6. ประเมินผล

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ ช่วยลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา สร้างจิตสำนึก เพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ และช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เสริมสร้างให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม(จิราภรณ์ เชื้ออุทัย 2553:16)

สถาบันพระปกเกล้า(2544 : 7-8)ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์ และความต้องการของ โครงการ หรือ นโยบายนั้น ๆ ใค้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้เห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิด การพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ

2. การลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา กระบวนการ หรือ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ มักจะ สิ้นเปลือง และเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลือง และเสียเวลากว่าที่จะตัดสินใจได้ แต่ว่าเมื่อตัดสินใจได้แล้ว และนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการประหยัดกว่าด้วยซ้ำไป การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำ ไปอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลือง อาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่า ถ้าการตัดสินใจนั้น ไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่มแต่กลับนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจ โดยกลุ่มซึ่งมีส่วน ในการตัดสินใจนั้น ๆ ในกรณีนี้ ก็จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการประหยัด

ค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคง และการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งก่อนหน้านี้อาจมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณีลดความขัดแย้งทางการเมืองและ สร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ การตัดสินใจนั้นและครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วเขาย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้น นำไปปฏิบัติได้ไม่เพียงแต่จะมีการสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติแต่กลุ่ม และปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน "กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด" กระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดง ความต้องการของกลุ่มเขาและความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษมันไม่อาจที่จะลด หรือกำจัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ก็คือจะใช้กระบวนการ ตัดสินใจซึ่ง โปร่งใส และน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้น ๆ

7. การคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่ทำงานกับสาธารณชนในโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนเขาจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกที่ไวต่อความห่วงกังวลของสาธารณชน และต่อที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างไร บ่อยครั้งที่ทัศนคติ เหล่านี้ได้นำมาพูดกันภายใน เพื่อที่ว่าเจ้าหน้าที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนอง ของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่าง ๆ ถึงแม้ว่าประเด็นนั้นอาจจะไม่ใหญ่โตมากนักที่จะต้องทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่าเดิม ผู้มีส่วนร่วมไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่เขายังได้เรียนรู้ด้วยว่ากระบวนการตัดสินใจ โดยองค์กรส่วนท้องถิ่นของเขาควรจะเป็นอย่างไร และทำไมจึงต้องตัดสินใจดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นเวที การฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่น ในอนาคตอีกด้วย

ธรรมรส โชติคุณุช (2546 : 230) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการบริหาร โดยการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. เมื่อผู้ร่วมงานใดมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลง เขาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงแทนที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความราบรื่นมากขึ้น ความไม่พอใจและการร้องทุกข์จะน้อยลง
3. ความผูกพันของบุคลากรกับองค์กรจะรู้สึกผูกพันมากขึ้น
4. บุคลากรจะไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น
5. การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชามีความง่ายขึ้น เพราะผู้ใต้บังคับบัญชายอมรับการเปลี่ยนแปลง และไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น
6. การตัดสินใจทางการบริหารมีคุณภาพดีขึ้น
7. การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรระดับสูงกับองค์กรระดับต่ำดีขึ้น
8. ก่อให้เกิดการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผล ต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึง วิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติ ของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชน มีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์ – สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินกิจกรรม และ 5) การประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานพัฒนาหรือกิจกรรม โครงการใดๆ ก็ตามสิ่งที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการทั้งด้านปัจจัยตัวบุคคล องค์กร และชุมชน ทั้งนี้ภาครัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และ เกิดการพัฒนาที่ดี เกิดผลดีต่อชุมชนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเกิดจาก ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ความแรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจบีบบังคับที่เกิดจากคนที่
ที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำ(นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์,2527:188)

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 170) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
การพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความ
ปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน เช่นค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกแรงใจ ไม่
กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคีในประเด็น
เดียวกัน

อรอนงค์ ธรรมกุล (2539 : 21) ยังได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นไว้ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

1. ด้านความผูกพันเป็นเครือญาติและความผูกพันในชุมชน
2. ด้านการมีภาวะทางเศรษฐกิจ และ
3. ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายในหมู่บ้าน ในประเด็นเดียวกันจากการศึกษาของ

Creighton

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541) ได้สรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในงานพัฒนาท้องถิ่นออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึง
ความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ
สังคม วัฒนธรรมและการเมืองรวมทั้งการสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบ
ต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยด้านประชาชน
ต้องมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงาน มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และปัจจัยด้าน
นักพัฒนาที่ต้องรู้จักชุมชนในทุก ๆ มิติมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่
มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อช่วยหาหนทางแก้ปัญหาและสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ
รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินงานพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ
ท้องถิ่น

ประยูร ศรีประสาธน์ (2542 : 5) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมี
ส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล (2543 : 158-161) พบว่าการที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น อย่างน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการคือ

1. ความใกล้ชิดปัญหา
2. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
3. การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
4. ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม
5. ค่านิยม
6. อำนาจ

ที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย นอกจากนี้ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญคือ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วม หรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ และต้องแสดงให้เห็นชัดเจนเพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2543)

สิริชัย กาญจนวาลี (2547 : 11) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

ศาสตราจารย์ประเวศ วะสี (อ้างถึงในจิราภรณ์ เชื้ออุทัย, 2553 : 17) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

หากประชาชนไม่มีอิสรภาพ ไม่มีความสามารถ ไม่มี ความเต็มใจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนจะไม่เกิดขึ้น นอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการดังกล่าวแล้วนั้น ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าตอบแทนที่ได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความพอใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคม

หากมีส่วนร่วม

เบอร์แทรนด์ (Bertrand, 1958 อ้างถึงในทรงพล ศุ่มทอง, 2541 : 20) กล่าวถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ คือ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การอาศัยในเมืองหรือในชนบท ค่านิยม ทักษะคิด นอกจากนี้ยังได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในแง่ของความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่กระทำ หรืออำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ดูแล้วประชาชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, อ้างถึงในไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536: 19-20) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ในการเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คนและทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมี โอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรง ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

3. กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้ ดังนี้ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และ เกิดการพัฒนาที่ดี เกิดผลดีต่อชุมชนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเกิดจาก

ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ทั้งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

1. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
3. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2555-2557) องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางหนึ่งในการกำหนดจุดหมายและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะเน้นหนักในด้านใดบ้างในช่วงระยะเวลาสามปี จำเป็นต้องจัดทำเป็นแผนพัฒนาสามปีเสียก่อน เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยมีการตรวจสอบ ทบทวน คัดเลือกแผนงาน/โครงการให้พร้อมที่จะนำไปจัดสรรงบประมาณและสามารถดำเนินการได้

1. ความเป็นมาของแผนพัฒนาสามปี

การวางแผนการพัฒนาเป็นการมองไปข้างหน้าอาจเป็นช่วงสั้น ระยะเวลาปานกลาง หรือระยะยาว เป็นกระบวนการกำหนดการใช้ทรัพยากรขององค์กร โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ไว้ล่วงหน้าให้บรรลุภารกิจวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาคมในอนาคต

การที่ท้องถิ่นจะพัฒนาไปทิศทางใด จำเป็นต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ หรือภาพในอนาคต และแปลงมาสู่การปฏิบัติ ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย จึงได้ปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 จึงได้กำหนดการวางแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท คือ

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นแผนพัฒนาระยะยาว
2. แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียน (Rolling Plan) ที่ต้องมีการทบทวน

ทุกปีซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

2. ลักษณะของแผนพัฒนาสามปี

เนื่องจากแผนพัฒนาสามปี เป็นเอกสารแผนพัฒนาที่ต่อเนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนาระยะปานกลาง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเอกสารข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือเป็นการนำแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้แล้วในแผนพัฒนาระยะปานกลางมาพิจารณาดำเนินการสำหรับปีนั้น

ทั้งนี้จะมี รายละเอียดและลักษณะเฉพาะเจาะจงมากขึ้น พร้อมทั้งจะบรรจุไว้ในเอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปี และสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันทีเมื่อได้รับงบประมาณของปีนั้น นอกจากนี้แผนงานและโครงการที่บรรจุในแผนพัฒนาสามปีของ อบต. ควรจะต้องมีความพร้อม ดังนี้

ประการแรก ด้านความแน่นอนของกิจกรรมที่จะดำเนินการ รวมทั้งมีการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

ประการที่สอง มีความเรียบร้อยในด้านแบบแผนและรายการทางเทคนิค

ประการสุดท้าย มีความพร้อมในด้านรายละเอียดในการคิดค่าใช้จ่าย หรือราคาของแผนงานและโครงการ ดังนั้น แผนพัฒนาสามปี จึงมีลักษณะกว้างๆดังต่อไปนี้

1. เป็นเอกสารแผนพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการพัฒนาไว้อย่างแน่ชัดและมีลักษณะเจาะจงของปีจะดำเนินการ
2. เป็นเอกสารแผนพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและ แผนพัฒนา ระยะปานกลาง รวมถึงงบประมาณและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปีนั้น ๆ
3. เป็นแผนพัฒนาที่ความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงทุกปี

3. วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

- 3.1 เป็นการเตรียมโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้อยู่ในลักษณะที่พร้อมจะบรรจุในแผนประจำปีและนำไปปฏิบัติได้ทันทีเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณ
- 3.2 เพื่อนำแผนงานและโครงการที่เตรียมไว้เข้าไปบรรจุในข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและนำไปปฏิบัติได้ทันทีเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณ
- 3.3 เพื่อแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกันระหว่างแผนพัฒนาระยะปานกลางและการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี
- 3.4 เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาช่วงระยะเวลาสามปี ว่าเป็นอย่างไร

4. ขั้นตอนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 ข้อ 17 โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

4.1 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาคมท้องถิ่น กำหนดประเด็นหลักการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมทั้งสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของประชาคมและชุมชน โดยให้นำข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจากหน่วยงานต่างๆและข้อมูลในแผนชุมชนมาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

4.2 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล รวบรวมประเด็นหลักการพัฒนา ปัญหา ความต้องการและข้อมูลนำมาจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปีเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

4.3 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาแผนพัฒนาสามปีเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

4.4 ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีต่อไป

5. ประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

การวางแผนที่ย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

5.1 บรรลุจุดมุ่งหมาย (Attention of Objectives) การวางแผนทุกครั้งจะต้องมีจุดมุ่งหมายปลายทางเพื่อให้องค์การบริหารบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผน ถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความ แจ่มชัด ก็จะช่วยให้การบริหารแผนมีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างสะดวกและเกิดผลดี

5.2 ประหยัด (Economical Operation) การวางแผนเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาเพื่อคิดวิธีการให้องค์การบริหารบรรลุถึงประสิทธิภาพ เป็นการให้งานในฝ่ายต่าง ๆ มีการประสานงานกันดีกิจกรรมที่ดำเนินอยู่มีความต่อเนื่อง

5.3 ลดความไม่แน่นอน (Reduction of Uncertainty) การวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต การวางแผนที่ประสิทธิภาพการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตและหาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

5.4 เป็นเกณฑ์ในการควบคุม (Basis of Control) แผนกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่การควบคุม

5.5 ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Encourages Innovation and Creativity) การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์

5.6 พัฒนาแรงจูงใจ (Improves Motivation) ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหาร

5.7 พัฒนาการแข่งขัน (Improves Competitive Strength) การวางแผนที่มีประสิทธิภาพทำให้้องค์การมีการแข่งขันกันมาก ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงาน

5.8 ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี (Better Coordination) การวางแผนได้สร้างความมั่นใจในเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ทำให้กิจกรรมต่าง ที่จัดวางไว้ไปที่จุดมุ่งหมายเดียวกัน มีการประสานงานในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล อันป่าตอง เป็นสิ่งสำคัญ แนวทางหนึ่งในการกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และได้

ทราบว่าเป็นความต้องการให้แก้ปัญหาในด้านใดบ้าง และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความเร่งด่วนของปัญหาว่าจะกำหนดช่วงเวลาในการดำเนินการในช่วงปีใด โดยการจัดทำเวทีประชาคมตามโครงการท้องถิ่นพบท้องที่ (อบต.พบประชาชน) เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ รับทราบปัญหา และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น ให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมในการปฏิบัติการ ร่วมในผลประโยชน์ ร่วมในการประเมินผล

4. บริบททั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง

4.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลสันป่าตอง

ตำบลสันป่าตอง สภาพเดิมเป็นป่าทึบ(โคก)ที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นป่าตอง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะอพยพมาจากอำเภอวาปีปทุม ตำบลหนองโพธิ์และตำบลนาเชือกซึ่งทุกคนได้สังเกตเห็นว่าที่ดินแถบนี้เหมาะแก่การเพาะปลูกทำการเกษตร จึงได้ตัดสินใจสร้างบ้านและรวมกลุ่มกันอาศัยอยู่ และตั้งชื่อว่า “บ้านป่าตอง” และข้างๆป่าแห่งนี้มีหนองน้ำขนาดใหญ่มีปลาชนิดหนึ่งชื่อว่า “ปลาตอง” อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาผู้คนทราบข่าวได้อพยพย้ายถิ่นฐานตามมาอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก รวมกลุ่มกันจนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ที่สุดเพียงพอที่จะได้ตั้งผู้นำหมู่บ้านได้แล้วมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายชาติ ะดี เมื่อปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้านป่าตอง ได้ขออนุญาตอำเภอจัดตั้งเป็นตำบล โดยแยกมาจากตำบลหนองโพธิ์ และตำบลหนองกุง ซึ่งต่อมาไม่นานนักได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นตำบลสันป่าตองตั้งแต่นั้นมา ซึ่งถือว่าเป็นตำบลลำดับที่ 10 เป็นตำบลน้องใหม่และตำบลสุดท้ายของอำเภอนาเชือก และมีกำนันคนแรก ชื่อ นายบุญเที่ยง ะดี ปัจจุบันได้รับการยกฐานะ จากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 มีจำนวน 12 หมู่บ้าน และเป็นตำบลปลอดภัยปลอดยาเสพติดตำบลแรกของอำเภอนาเชือก

4.1.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ

1) สภาพทางกายภาพ

ที่ตั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอนาเชือก โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาเชือก ประมาณ 11 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 75 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขต อบต.หนองโพธิ์
ทิศใต้	ติดต่อกับเขต อบต.ยางสีสุราช อำเภอยางสีสุราช
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขต อบต.คงควน อำเภอนาดูน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขต อบต.หนองกุง

เนื้อที่ องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 41.81 ตาราง

กิโลเมตร หรือประมาณ 26,131.25 ไร่

2) ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลสันป่าตอง โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับกับที่ดอนและที่ราบสูงเป็นบางส่วน ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มทางทิศตะวันออก ส่วนมากประชากรของตำบลมีการทำนา ส่วนพื้นที่ราบสูงมีการปลูกพืชไร่

จำนวนหมู่บ้าน มี 12 หมู่บ้าน 1,008 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 6 ธันวาคม 2555)

หมู่ที่ 1 บ้านสันป่าตอง	จำนวน	137	ครัวเรือน
หมู่ที่ 2 บ้านคำแย	จำนวน	50	ครัวเรือน
หมู่ที่ 3 บ้านหนองสูง	จำนวน	97	ครัวเรือน
หมู่ที่ 4 บ้านโนนสวรรค์	จำนวน	80	ครัวเรือน
หมู่ที่ 5 บ้านกระต่าย	จำนวน	83	ครัวเรือน
หมู่ที่ 6 บ้านโคกมน	จำนวน	45	ครัวเรือน
หมู่ที่ 7 บ้านโนนทอง	จำนวน	91	ครัวเรือน
หมู่ที่ 8 บ้านโนนยาง	จำนวน	128	ครัวเรือน
หมู่ที่ 9 บ้านปลาขาว	จำนวน	63	ครัวเรือน
หมู่ที่ 10 บ้านโนนสูง	จำนวน	73	ครัวเรือน
หมู่ที่ 11 บ้านท่าศิลา	จำนวน	68	ครัวเรือน
หมู่ที่ 12 บ้านร้านหญ้า	จำนวน	93	ครัวเรือน

3) ประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง มีประชากรทั้งสิ้น 4,494 คน แยกเป็น ชาย 2,241 คน หญิง 2,253 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 108 คน / ตารางกิโลเมตร จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 3,325 คน (ข้อมูล ณ 6 ธันวาคม 2554 สำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหาน)

4.1.2 สภาพเศรษฐกิจ

1) อาชีพ ประชากรมีอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวนาปี มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้นและมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น

หน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

1.1) ปั๊มน้ำมัน	จำนวน	-	แห่ง
1.2) โรงสีข้าวครอบครัว (ไม่เกิน 2 ลูกหิน)	จำนวน	23	แห่ง
1.3) ร้านค้า	จำนวน	29	แห่ง

1.4) โรงแรม จำนวน 1 แห่ง

4.1.3 สภาพทางสังคม

การศึกษา

1. โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน	4	แห่ง
2. โรงเรียนประถมศึกษา (ขยายโอกาส)	จำนวน	1	แห่ง
3. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	จำนวน	12	แห่ง
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน	4	แห่ง
5. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (การศึกษานอกโรงเรียน)	จำนวน	1	แห่ง
6. วัด/สำนักสงฆ์	จำนวน	8	แห่ง
7. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	จำนวน	1	แห่ง

4.2 สักยภาพการพัฒนา

4.2.1 การคมนาคม

- จังหวัด
- กิโลเมตร
- 1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 เป็นถนนสายหลักในการคมนาคมติดต่ออำเภอและ
 - 2) ทางหลวงชนบทบ้านหนองสูง ตำบลสันป่าตอง-บ้านโคกยาว อำเภอนาบุญ ยาว 5
 - 3) ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนดิน ถนนลูกรัง และถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

4.2.2 การโทรคมนาคม

โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 12 แห่ง

4.2.3 การไฟฟ้า

มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 12 หมู่บ้าน

4.2.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

2.4.1. ลำน้ำ ลำห้วย จำนวน 2 สาย

2.4.2 บึง หนอง จำนวน 23 แห่ง

4.2.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

2.5.1 ฝาย จำนวน 17 แห่ง

2.5.2 บ่อน้ำตื้น จำนวน 2 แห่ง

2.5.3 บ่อบาดาล จำนวน 17 แห่ง

2.5.4 ระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน 14 แห่ง

2.5.5 อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก จำนวน 1 แห่ง

4.2.6 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ทรัพยากรป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง มีทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่สาธารณะ

จำนวน 5 แห่ง

4.2.7 มวลชนจัดตั้ง

1) ลูกเสือชาวบ้าน จำนวน 5 รุ่น	จำนวน	2,440	คน
2) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	จำนวน	111	คน
3) คณะกรรมการศูนย์เยาวชนระดับตำบล	จำนวน	1	รุ่น
4) คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน	จำนวน	100	คน
5) ราษฎรอาสาประจำตำบล	จำนวน	60	คน
6) คณะกรรมการประชาคมตำบล	จำนวน	1	รุ่น
7) คณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน	จำนวน	1	รุ่น

4.2.8 จำนวนบุคลากร (พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้าง) รวม 39 คน

1) สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน	12	คน
2) ส่วนการคลัง	จำนวน	5	คน
3) ส่วนโยธา	จำนวน	6	คน
4) ส่วนการศึกษา	จำนวน	12	คน
5) ส่วนสวัสดิการ	จำนวน	2	คน
6) ส่วนการเกษตร	จำนวน	2	คน

4.2.9 ระดับการศึกษาของบุคลากร

1) มัธยมศึกษา	จำนวน	1	คน
2) อาชีวศึกษา	จำนวน	5	คน
3) ปริญญาตรี	จำนวน	30	คน
4) ปริญญาโท	จำนวน	3	คน

4.2.10 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555	จำนวน	16,312,213.51	บาท
2) รายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง	จำนวน	352,755.80	บาท
3) รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้	จำนวน	9,368,626.71	บาท
4) เงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาล	จำนวน	6,590,831.00	บาท

4.2.11 ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

1) การรวมกลุ่มของประชาชน			
กลุ่มอาชีพ	จำนวน	17	กลุ่ม

2) จุดเด่นของพื้นที่

- 2.1) ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ
- 2.2) ประชาชนให้ความร่วมมือในการเสี่ยภาษีต่าง ๆ ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.3) ประชาชนมีความสนใจในการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2.4) ประชาชนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างดี
- 2.5) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น
- 2.6) ประชาชนมีการถือครองที่ดินในระดับสูง

4.3. ผลการพัฒนาที่ผ่านมา

4.3.1 การดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน

จัดงบประมาณทั้งของท้องถิ่นเองและขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น เพื่อก่อสร้างถนนก่อสร้างระบบประปา ขยายเขตไฟฟ้า เป็นต้น

4.3.2 การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ

- 1) ส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง
- 2) ส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มเครื่องประดับ ฯลฯ
- 3) ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน
- 4) ส่งเสริมอาชีพหลังฤดูเก็บเกี่ยวและอาชีพเสริม

4.3.3 การดำเนินงานทางด้านสังคม

- 1) จัดการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด จัดการอบรมเกี่ยวกับการเข้าเวรยามหมู่บ้าน การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นเกม เป็นต้น
- 2) จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และตำบล เพื่อให้การมีส่วนร่วมของสังคมต่อท้องถิ่น
- 3) จัดการอบรมเกี่ยวกับสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

4.3.4 การดำเนินการด้านสาธารณสุข

จัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลืองานสาธารณสุขพื้นฐานให้กับประชาชน เช่น นำยาเคมีกำจัดยุงลายทรายอะเบทกำจัดลูกน้ำ จัดซื้อเครื่องพ่นหมอกควัน เป็นต้น

4.3.5 การดำเนินงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- 1) ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีระดับการศึกษาที่ดีขึ้น
- 2) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
- 3) สนับสนุนการจัดงานแข่งขันกีฬาของกลุ่มโรงเรียนสันป่าตอง
- 4) จัดงานวันเด็กแห่งชาติในเขตตำบลสันป่าตอง

4.3.6 การดำเนินการด้านการเมือง การบริหาร

- 1) จัดให้มีเวทีประชาคมในการนำเสนอปัญหาของท้องถิ่น โดยประชาชนเลือกตัวแทนประชาคมเข้าไป เช่น การจัดทำเสนอ โครงการ การจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น
- 2) จัดให้ผู้นำท้องถิ่น (สมาชิก อบต.) ได้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีความพร้อมในการบริหาร และการจัดบริการรับใช้ท้องถิ่น

4.3.7 การดำเนินการทางแหล่งน้ำ

จัดหางบประมาณขุดลอกแหล่งน้ำ ทำฝายกั้นน้ำ โดยการของบประมาณจากส่วนราชการ ที่มี ศักยภาพมาใช้ในการก่อสร้าง เช่น จากกรมชลประทาน กรมการปกครอง เป็นต้น

4.3.8 การดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เช่น รณรงค์ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ รณรงค์ และส่งเสริมการดูแลรักษาความสะอาด แหล่งน้ำ การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลตามที่ท้องถิ่นจัดไว้ให้

4.3.9 การดำเนินงานด้านอื่น ๆ

ดำเนินงานด้านอื่น ๆ ที่ เป็นความต้องการของท้องถิ่น และที่ได้รับแจ้งจากส่วนราชการ ต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น

ผลการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตองในปีที่ผ่านมา

แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนระยะสั้น ซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนา ระยะปานกลาง และสัมพันธ์ใกล้ชิดกับข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี การวางแผนพัฒนาถือเป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการพัฒนาให้บรรลุวัตถุประสงค์และ เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทั้งด้านระยะเวลา บุคลากร และงบประมาณ

แผนพัฒนา อบต.สันป่าตอง ประจำปี 2555 ประกอบด้วยโครงการ 67 โครงการ อบต.

สันป่าตองสามารถดำเนินการได้ 36 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 52.94 ของจำนวนโครงการทั้งหมด แยก เป็น ด้านการดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีโครงการบรรจุ จำนวน 28 โครงการ ดำเนินการแล้ว 12 โครงการ คิดเป็น 41.37 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้าน เศรษฐกิจ มีโครงการบรรจุ จำนวน 2 โครงการ ดำเนินการแล้ว 1 โครงการ คิดเป็น 50 % ของโครงการทั้งหมดของ ด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้านสังคม มีโครงการบรรจุ จำนวน 8 โครงการ ดำเนินการแล้ว 6โครงการ คิดเป็น 75 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ ด้านสาธารณสุข มีโครงการบรรจุ จำนวน 5 โครงการ ดำเนินการแล้ว 3 โครงการ คิดเป็น 60 % ของโครงการทั้งหมดในด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้าน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีโครงการบรรจุ จำนวน 5 โครงการ ดำเนินการแล้ว 4 โครงการ คิด เป็น 80 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้านการเมืองและการบริหาร มีโครงการ บรรจุ จำนวน 9 โครงการ ดำเนินการแล้ว 5 โครงการ คิดเป็น 55.55 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้านพัฒนาแหล่งน้ำ มีโครงการบรรจุ จำนวน 7 โครงการ ดำเนินการแล้ว 3 โครงการ

คิดเป็น 42.85 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ ด้านการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีโครงการบรรจุ จำนวน 3 โครงการ ดำเนินการแล้ว 2 โครงการ คิดเป็น 66.66 % ของโครงการทั้งหมดของด้านนี้ จากผลการดำเนินการตามโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตองไม่สามารถดำเนินการได้ทุกโครงการเนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้อง เช่น

1. ฐานะทางการเงินและการคลัง ของ อบต. มีรายรับและรายจ่ายไม่สมดุลกัน
2. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอและความไม่ชัดเจนในการสั่งการเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินอุดหนุน ทั้งมีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไข

1. สภาพปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.1 ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1.1.1 การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านไม่สะดวก
- 1.1.2 การขยายเขตไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึงพื้นที่การเกษตร
- 1.1.3 ไม่มีระบบการระบายน้ำที่ดี

1.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- 1.2.1 ราคาผลผลิตตกต่ำ
- 1.2.2 ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ
- 1.2.3 รายดูรว่างงาน
- 1.2.4 ขาดเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์ปลา

1.2.5 ความยากจน

1.3 ปัญหาด้านสังคม

- 1.3.1 ชาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- 1.3.2 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 1.3.3 การส่งเสริมสวัสดิการและนันทนาการ
- 1.3.4 การว่างงานของราษฎร

1.4 ปัญหาด้านสาธารณสุข

- 1.4.1 โรคไข้เลือดออก
- 1.4.2 การไม่มีท่อระบายน้ำออกจากหมู่บ้านทำให้น้ำท่วมขัง
- 1.4.3 คนพิการ,เด็ก,ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส
- 1.4.4 ปัญหาการทิ้งขยะมูลฝอยไม่เป็นที่
- 1.4.5 โรคติดต่อของคนและสัตว์

1.5 ปัญหาด้านการศึกษา, ศาสนา และวัฒนธรรม

การศึกษาต่อในระบบโรงเรียนของเด็กไม่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์

1.6 ปัญหาด้านการเมือง, การบริหาร- การขาดความรู้ในระบบประชาธิปไตย

1.6.1 บุคลากรขาดการฝึกอบรม ความรู้ในการปฏิบัติงานและขาดประสบการณ์

1.6.2 เวทีที่ประชาคมขาดความต่อเนื่อง

1.7 ปัญหาด้านแหล่งน้ำ

1.7.1 ขาดน้ำในการเกษตร

1.7.2 ขาดน้ำในการบริโภค

1.7.3 ภัยแล้ง

1.8 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.8.1 ดินเค็ม

1.8.2 การขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐานและสามารถใช้งานได้ ในสภาพที่ดีทำให้การได้ คมนาคมได้ สะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางระหว่าง หมู่บ้าน – หมู่บ้าน / หมู่บ้าน – ตำบล จัดวางท่อระบายน้ำ ภายในหมู่บ้านให้สามารถใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ใน หมู่บ้าน จัดติดตั้ง ไฟฟ้าให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนและส่งเสริมการติดตั้ง ไฟฟ้าตามแยกต่าง ๆ ตามหมู่บ้าน อย่างทั่วถึง การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวและ ผลผลิตที่ออกมามีตลาดรองรับจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จัดอบรมและให้ ความรู้แก่ประชาชน เยาวชนและกลุ่มสตรีในการจัดกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีร้านค้าชุมชนในการแลกเปลี่ยน สินค้าประจำตำบลสนับสนุนพันธุ์พืชและพันธุ์ปลาแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงผลการดำเนินงานด้านสังคม ส่งเสริมการจัดการด้านการศึกษาทั้งภาคในและนอกระบบอย่างทั่วถึงรณรงค์ยาเสพติดและสิ่งให้โทษแก่ ประชาชนอย่างทั่วถึงจัดให้มีการส่งเสริมงานประชาคมตำบลเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบอย่างทั่วถึงจัดอบรมตำรวจประจำหมู่บ้านส่งเสริมให้มีการฝึกอาชีพให้กับ ผู้พิการ, ผู้ด้อย โอกาสและจัดทำบัตรประกันสังคมส่งเสริมการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาประจำตำบล ผล การดำเนินงานด้านสาธารณสุข

1. รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการป้องกัน โรคติดต่อที่อาจจะเกิด ขึ้นกับประชาชน เด็ก เยาวชน เช่น โรค ไข้เลือดออก อย่างทั่วถึงจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึงผลการดำเนินงานด้านการศึกษา, ศาสนา และวัฒนธรรม

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษาต่อในระบบ โรงเรียนให้มากที่สุด
3. ส่งเสริมให้ประชาชน,เยาวชน เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อทั้งภาคนอกและในระบบ
4. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมรวมทั้งสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป ผลการดำเนินงานด้านการเมือง,การบริหาร
 5. จัดอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการเมือง โดยประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวให้ ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง
 6. จัดให้มีเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่อง
 7. จัดอบรมบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้รู้จักการวางตัว,แนวทางการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและทันต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน ผลการดำเนินงานด้านแหล่งน้ำ
 8. จัดให้มีการขุดลอกลำห้วย,หนองน้ำ ,การชลประทาน เพื่อนำน้ำมาใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอ
 9. รณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ตามสถานที่สาธารณะ ห้วยไร่ปลายนาศและตามถนนสายต่างๆ
 10. จัดให้มีระบบประปาให้ครบทุกหมู่บ้านอย่างทั่วถึงและใช้น้ำอย่างประหยัด ผลการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 11. รณรงค์ให้ประชาชนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและประโยชน์นานาประการ
 12. รณรงค์ให้มีการปลูกป่าทดแทนตาม โครงการของในหลวง
 13. สนับสนุนให้ประชาชนหันมาใช้เกลบในการปรับปรุงดินเพื่อใช้ในการเพาะปลูก อื่น ๆ ที่เป็นการรักษาหน้าดิน เช่น ปลูกพืชตระกูลถั่ว ปลูกโสนแอฟริกัน ในการขจัดปัญหาดินเค็ม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 14. ฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างถูกต้อง

ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาในช่วงสามปี

ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวการบริหารส่วนตำบล ที่สำคัญ 8 ประเด็น

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางการพัฒนา

- 1.1 การพัฒนาการใช้ที่ดิน ส่งเสริมให้มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องตามศักยภาพที่มีอยู่หรือทำการฟื้นฟูที่ดินเปล่าประโยชน์ให้มีค่าทางเศรษฐกิจและสังคม
- 1.2 การสร้างและบูรณะสาธารณูปโภคและไฟฟ้า เพื่อทำการก่อสร้างปรับปรุงและบูรณะสาธารณูปการพื้นฐานอันพึงมีในชุมชน ซึ่งได้แก่ ถนนหนทาง ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ

สะพาน ไฟฟ้าสาธารณะและการจัดการจราจร เพื่อบริหารแก่ประชาชน ชุมกิจ และราชการทุกฝ่าย อันจะส่งเสริมให้เกิดความเจริญเป็นที่นิยมแก่ผู้อาศัย

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนา

การส่งเสริมการประกอบอาชีพและยกระดับรายได้ / ส่งเสริมการตลาดชุมชน สินค้าพื้นเมือง / สนับสนุนธุรกิจร้านค้าชุมชน กองทุน ธนาคาร หมู่บ้าน สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม

แนวทางการพัฒนา

3.1 ส่งเสริมให้มีจัดการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

3.2 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.3 การจัดสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ให้แก่ผู้ยากจนคนพิการ เด็กผู้สูงอายุและ

ผู้ป่วยเอดส์

4. การพัฒนาด้านสาธารณสุข

แนวทางการพัฒนา

ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน การควบคุมระว่างโรคติดต่อ

5. การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนา

5.1 ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของเด็ก เยาวชน ผู้ชชน และประชาชนทั่วไป

5.2 ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม กิจการทางศาสนา สนับสนุนภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง การบริหาร

แนวทางการพัฒนา

6.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปของประชาคม

6.2 การพัฒนาบุคลากรทั้งส่วนพนักงานตำบล คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา อบต.

ประชาชนทั่วไปให้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงานให้กับ อบต.

6.3 การจัดหาและปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่ปฏิบัติงานให้เพียงพอมี

ประสิทธิภาพ

6.4 การให้บริการแก่ประชาชน โดยจัดการให้บริการทั้งในเวลาราชการ นอกเวลา

ราชการ และทั้งในและนอกสำนักงานรวมทั้งการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่องานต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

ให้ประชาชนทราบ

5) การพัฒนารายได้โดยการปรับปรุงแหล่งรายได้ วิธีหารายได้ระบบการจัดเก็บภาษี
การทำกิจการพาณิชย์ของ อบต.

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านแหล่งน้ำ

แนวทางการพัฒนา

7.1 การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภค

7.2 การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

8.1 การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

8.2 การเฝ้าระวังและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา อบต.สันป่าตอง ในช่วงสามปีที่ผ่านมา

1. แก้ไขปรับปรุงและบำรุงรักษาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่นถนน ไฟฟ้า ประปาเป็นต้น

2. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดของยาเสพติด พัฒนายกระดับความเป็นอยู่ของ

ประชาชนให้ดีขึ้น

3. การพัฒนาด้านบุคลากร เพิ่มประสิทธิภาพการบริการประชาชนทั้งในและนอกเวลา

ราชการ

4. การพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่ปฏิบัติงานให้เพียงพอในการปฏิบัติราชการ
อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการมาติดต่องานราชการ

5. สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาควบคู่คุณธรรม จริยธรรม ผสมผสานเทคโนโลยี และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นปรับปรุงที่สาธารณประโยชน์สร้างสวนหย่อม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และส่งเสริม
การออกกำลังกายของประชาชน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรางคณา วัดโย (2540) ได้ศึกษาแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน :กรณีศึกษา สุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ว่าปัญหาสำคัญของชุมชน คือ
ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขาดแคลนการบริการขั้น
พื้นฐาน ความต้องการพัฒนาชุมชนของประชาชนสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น ประชาชนชาวสุขาภิบาล
เจ้าเจ็ดเป็นผู้ที่สามารถระบุปัญหาของชุมชน สามารถให้ข้อมูลและให้คำปรึกษาได้ และไม่ปฏิเสธการมี
ส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังขาดความรู้และความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองใน
การพัฒนาชุมชนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาชุมชนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน

รัชฤทธิ์ ปนารักษ์ (2540 : 42) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี อบต. ในเขตอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า อายุที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีผลทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแตกต่างกัน โดยที่สมาชิกที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

วรพจน์ ประชิตวัตติ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ” ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับ น้อย เมื่อศึกษา ความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมของ อบต. พบว่าในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ปัจจัยทางด้านอายุ อาชีพ ระดับรายได้ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต. ไม่แตกต่างกัน จากการผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าปัจจัยบางประการมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร

ทรงพล ตุ่มทอง (2541) ได้ศึกษา “ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลศรีราชา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ” ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้การดำเนินกิจกรรมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล การทำหน้าที่สื่อข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับเทศบาลและการติดต่องานกับเทศบาล อยู่ในระดับต่ำ และในกรณีพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมแยกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกกิจกรรมประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นพบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นิเวศน์ ตันอนุชิตติกุล (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป่าของเมืองในเขตเทศบาลเมืองลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำปางมีส่วนร่วมในโครงการป่าของเมืองอยู่ในระดับน้อย

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี 2545 ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับน้อย ทำให้เห็นว่าประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมองค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เช่นในเรื่องการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น

และการเข้าร่วมตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

สายฝน ตรีธาวงษ์ (2548) ได้ศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม : ศึกษากรณีตำบลสามัคคี อำเภอดุสิต จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ว่า ขั้นตอนและวิธีการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม คือ 1) ระยะก่อนการทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม 2) ระยะการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน และ 3) ระยะการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม การผลักดันแผนสู่การปฏิบัติและสรุปบทเรียน ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม พบว่า ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวทีบางส่วนยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด บางส่วนยังไม่ใช่ผู้ที่กระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงและขาดความรู้ความเข้าใจ ต่อการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยใช้การประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเชิงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเข้าร่วมเวทีด้วยการใช้ข้อมูลจากการสำรวจและข้อมูลจากการระดมความคิดร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อสรุปของเวทีชาวบ้านเป็นแผนในการพัฒนา

เกศินี พรหมตัน (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ปัจจัยด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05

ยุทธพงศ์ นิกม (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว ที่มีความแตกต่างกันใน ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษา คือ ประชากรจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว จำนวน 341 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยมากที่สุด คือ เพศชาย ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีอาชีพทำนา/ทำสวน ปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา คือ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์การจัดทำแผนให้เพิ่มขึ้นอย่างทั่วถึง จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ในการจัดทำแผน

พัฒนา ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนและนำมาประกอบการพิจารณา ผู้นำชุมชนต้องเป็นกลไกสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนา

พิรัชย์ อารีย์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี(2550-2552) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมตรวจสอบ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ส่วนปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี(2550-2552) ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ได้แก่ประชาชนไม่ทราบและไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี รวมทั้งช่องทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมตามบทบาทและหน้าที่ของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่เปาไม่มีวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ดีพอและทั่วถึง เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของประชาชนต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

ชาญวิทย์ โพร้เจริญ (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด่านนาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่าลักษณะส่วนบุคคลในการพัฒนาชุมชนบ้านด่านนาขาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

บุญชนะ มรกตวิจิตรการ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยด้านการดำรงตำแหน่งทางสังคม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชาติ ศาสนา สถานภาพทางภูมิศาสตร์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันมีผลต่อโอกาสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนเปา สำหรับวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนเปา ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารโดยการตีพิมพ์ตามหนังสือราชการ การจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะวิธีการต่าง ๆ แต่เนื่องจากระยะเวลาการจัดทำแผนที่มีอยู่อย่างจำกัดประกอบกับการร่วมรับประโยชน์ของประชาชนจากแผนพัฒนาท้องถิ่นยังมีน้อยจึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน

อดิสรณ์ ชัดลีไธ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วย กระบวนการรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญตลอดจนความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาของท้องถิ่นในปัจจุบัน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ

จุดมุ่งหมาย เป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีน้อย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง การตัดสินใจคัดเลือกกิจกรรม/โครงการ การแสดงความคิดเห็นการทำประชาคม การติดตามประเมินผล ตลอดจนการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนบางส่วนขาด ความรู้ความเข้าใจขาดการศึกษา และมองว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังกำหนดนโยบายและแผนงาน โดยคำนึงถึงฐานเสียงและคะแนนนิยมของ ตนเองเป็นหลัก จึงมีผลให้โครงการ กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดผลประโยชน์เฉพาะ กลุ่มประชาชนบางกลุ่มเท่านั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ ให้กับประชาชนไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ การสร้างระบบการประชาสัมพันธ์เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและหลากหลาย ช่องทางเช่น แผ่นพับ วารสาร การจัดทำเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว ยิ่งขึ้น การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือภาคประชาคม และการจัดประชุมประชาคม แบบสัญจรเป็นประจำทุกเดือน

กนกพร แสงศรี (2553 : 35-54) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผน พัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปินหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา โดยภาพรวมพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย จากผลการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปินหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา อยู่ใน ระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ดังนั้น องค์การ บริหารส่วนตำบลควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้ประชาชน ได้ ทราบถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และความสำคัญของแผนพัฒนาตำบลใน การบริหารงานขององค์การ บริหารส่วนตำบล

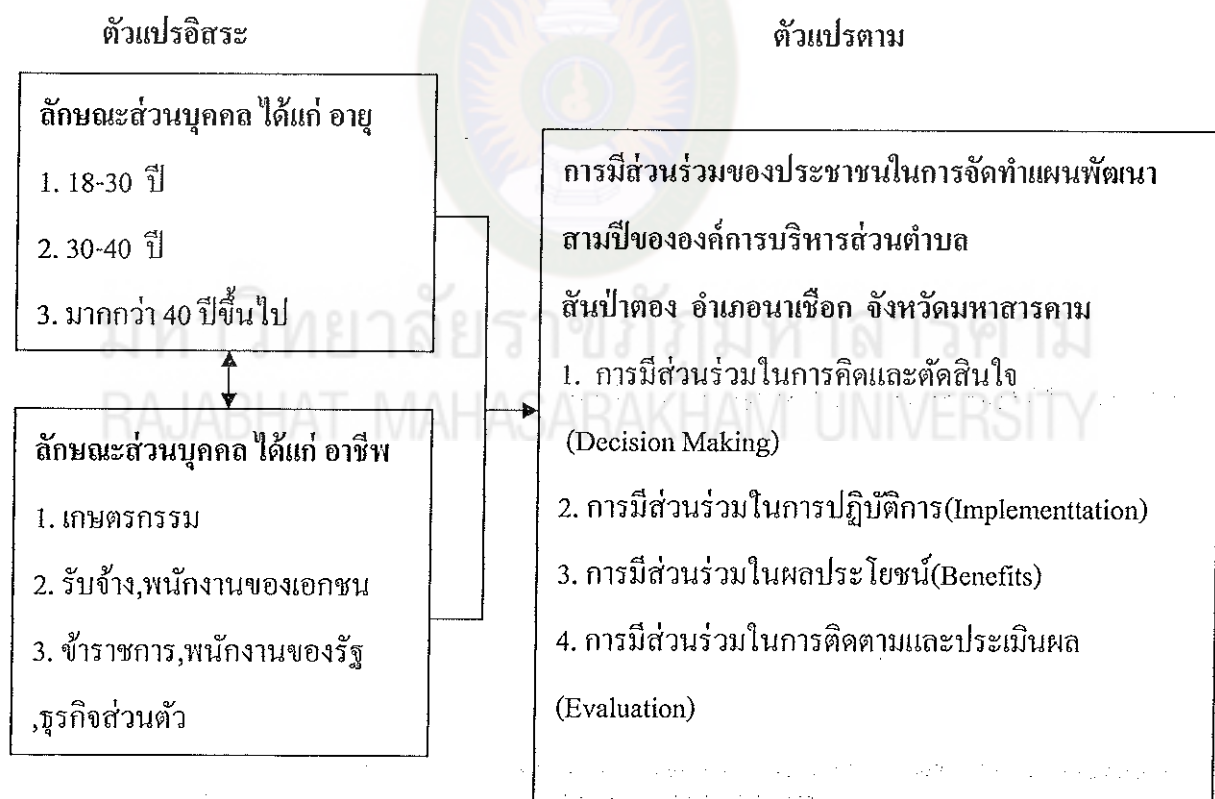
ชาติชาย ทองสง (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โดย ภาพรวมพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 2.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อ แยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล คุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา อันดับแรก คือ ด้านการรับรู้ รองลงมา คือ ด้านการติดตามตรวจสอบและการประเมินผล และด้านการร่วมคิดร่วมตัดสินใจตามลำดับ

สรุปได้ว่า จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ประชาชนยังขาด ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบของ องค์การบริหารส่วนตำบล และสถานภาพทางสังคมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาเห็นได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นน่าจะมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อ

ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุกับอาชีพที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ว่าอยู่ในระดับใด ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการวิจัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุกับอาชีพที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของ Cohen,&Uphoff (1977) สามารถแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ 4 ลักษณะ ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลและนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยประกอบด้วย อายุ และอาชีพ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย